

Sivistysvaliokunnalle

ASIA: Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp)

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa asiakohdassa mainitusta hallituksen esityksestä. Pyydettyä lausuntonaan opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa.

1. Oppilas- ja opiskelijahuollon kokonaisuus

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Opiskeluhoitoon sisältyvät koulutuksen **järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito** sekä **opiskeluhoollon palvelut**, joita ovat *psykologi- ja kuraattoripalvelut* sekä *koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut*. Opiskeluhoitoa toteutetaan sekä opetustoimen että sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoitosuunnitelma toteutuu. Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoito yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Pääsääntönä on, että oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Oppilaitoksen sijaintikunnalla on velvollisuus järjestää psykologi- ja kuraattoripalvelut opiskelijoille myös silloin, kun koulutuksen järjestäjä on yksityinen tai valtio, jollei koulutuksen järjestäjä päättä järjestää näitä palveluja osittain tai kokonaan omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan.

Ulkomailla sijaitseva koulutuksen järjestäjä vastaa psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä omille opiskelijoilleen.

Nyt eduskunnassa olevassa hallituksen esityksessä esitetään, että järjestämisvastuu koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta siirtyy maakuntiin ja kunnille jää vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta (HE 15/20157 vp, s. 571).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lausunnossaan (9.11.2016) edellyttänyt, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiset palvelut määritellään lainsäädännössä (oppilas- ja opiskeluhuoltolaki) oppilaan ja opiskelijan lähipalveluiksi, jotka järjestetään kouluissa ja oppilaitoksissa. Mikäli kuraattori- ja psykologipalvelut jäävät kunnan järjestämisvastuulle, tulee kunnalla ja opetustoimella olla tosiasialliset mahdollisuudet vastata tehtävästä ja sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöön mahdollisesti liittyvistä velvoitteista. Tässä yhteydessä tulee varmistaa palveluiden saatavuus myös kunnan alueella toimivissa toisen asteen oppilaitoksissa koulutuksen järjestäjätahosta riippumatta. Erityisen ongelmalliseksi tämä voi muodostua ammatillisten oppilaitosten kohdalla, jotka eivät ole ko. kunnan ylläpitämiä ja jotka huolehtiessaan koulutustakuun toteutumisesta vastaavat koko ikäluokan, myös paljon erilaista tukea tarvitsevien kouluttamisesta.

Opiskeluhuoltopalveluiden käytännön järjestäminen maakunnan ja kunnan kesken niin, että osa samaan kokonaisuuteen kuuluvista palveluista järjestetään eri tahojen toimesta, edellyttää uusien moniammatillisten yhteistyökäytäntöjen kehittämistä kunnan ja maakunnan välillä, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n 3 momentin mukainen tavoite oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden kokonaisuudesta ei hajoa uudistuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että maakunnalla tulisi olla lakisääteinen velvollisuus yhteistyössä kunnan ja opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa huolehtia siitä, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Hallituksen esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa esitetään, että nykyisen oppilas- ja opiskelijahuoltojärjestelmän etuna on, että järjestämisvastuu on kokonaisuudessaan kunnilla. Tavoitteet palvelujen pirstaleisuuden vähentämisestä, palvelukokonaisuuksien tarjoamisesta ja asiakaslähtöisyydestä ovat todennäköisemmin saavutettavissa järjestämällä kaikki opiskeluhuoltopalvelut maakunnallisesti, lähipalveluna koulujen ja oppilaitosten yhteydessä (HE 15/2017 vp, s. 285-286). Eduskunnan hyväksyessään oppilas- ja opiskelijahuoltolain (HE 67/2013 vp) edellytti eduskunta vastauksessaan (EV 218/2013 vp), että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa oppilas- ja opiskelijahuoltolain uudistuksen vaikutuksia oppilashuollon vaikuttavuuteen ja tehostumiseen sekä henkilöstön riittävyyteen ja palvelujen saatavuuteen eri puolilla maata ja antaa asiasta sivistysvaliokunnalle selvityksen kevätistuntokaudella 2018.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen kanssa samaan aikaan on valmisteilla opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla laajoja uudistuksia. Ammatillisen koulutuksen reformissa nykyiset lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistetään yhdeksi ammatillisen koulutuksen laiksi (HE 39/2017 vp). Hallituksen esityksen mukaan opiskelijoita ei jaotella iän perusteella ja kaikki opiskelijat opiskelevat näyttöperusteisesti henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmansa mukaisesti. Reformin uudistus edellyttää muutoksia voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain soveltamisalaan. Nämä muutokset on tarkoitus tehdä siten, että ne tulisivat voimaan 1.1.2018, samaan aikaan kuin ammatillista koulutusta koskevan uuden lain on tarkoitus tulla voimaan.

Ministeriö esittää, että maakunnalle säädettäisiin lakisääteinen velvollisuus yhteistyössä kunnan ja opetuksen järjestäjän kanssa huolehtia siitä, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Tiedonkulku sekä yleisessä oppilashuollossa että yksittäistä opiskelijan asiaa hoitavassa monialaisessa oppilashuoltoryhmässä on lakiuudistuksessa varmistettava.

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhuollon kertomuksiin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhuoltoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Opiskeluhuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000).

Kun opiskeluhuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tarvetta, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhuoltokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisteriä (opiskeluhooltorekisteri). Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen toteuttamassa monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa laadittavat opiskeluhooltokertomukset sekä muut siihen liittyvissä tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat. Rekisterinpitäjän on nimettävä rekisterille vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö määrittelee tapauskohtaisesti käyttöoikeudet sanottuun rekisteriin tallennettaviin tietoihin.

Potilasasiakirjat tallennetaan potilasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan palvelun järjestänyt kunnan toimielin tai oppilashuollon itse järjestävä yksityinen koulutuksen järjestäjä. Opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukset tallennetaan opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt kunnan toimielin tai 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä.

Oppilas- ja opiskelijahuollossa syntyy siis nykyisen lainsäädännön voimassa ollessa useita eri rekistereitä sen mukaan, mitä ammattikuntaa kukin monialaista oppilashuoltoa toteuttava ammattihenkilö edustaa. Jatkossa, kun koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut jäävät kunnallisiksi palveluiksi muun sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyessä maakuntien järjestettäväksi, on tärkeää, että kunnilla on riittävät edellytykset ja osaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon rekistereiden ylläpitoon psykologi- ja kuraattoripalveluiden osalta.

Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Opetus- ja koulutuslainsäädäntöön sisältyvät säännökset, jotka takaavat opetuksen ja koulutuksen ja niihin liittyvän tuen järjestämiseksi tarvittavien tietojen saamisen eri ammattikuntien edustajilta, riippumatta palvelun tarjoajaorganisaatiosta.

Edellä mainittuja oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja koulutusta koskevien lakien säännöksiä ei lausuttavana olevassa lainsäädäntöuudistuksessa olla muuttamassa eikä hallituksen esitys vaikuttaisi muuttavan mahdollisuutta tietojen saantiin ja vaihtoon moniammatillisessa yhteistyössä.

Lisätietoja: hallitusneuvos Anne-Marie Brisson, yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto, hallitussihteeri Antti Randell, ammatillisen koulutuksen osasto

2. Vankiloissa annettava tuki ja koulutus osana moniammatillista toimintaa vankien parissa

Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee. Lukiokoulutuksen järjestäminen ja perusopetuksen järjestäminen oppivelvollisuusiän ylittäneille on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakissa säädetään perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetussa opetuksessa olevan oppilaan sekä lukiolaissa (629/1998) tarkoitetussa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskeluhuoltoon. Lakia ei sovelleta opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Aikuisten perusopetukseen, jonka yksi kohderyhmä vangit ovat, laki puolestaan soveltuu.

Vankiloissa järjestetään myös ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta. Vankiloissa järjestetään myös muuta ammatillista koulutusta. Opetushallinnon alaisen koulutuksen järjestäjinä ovat toimineet ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Vankiloissa on ammatillista koulutusta järjestetty myös oppisopimuskoulutuksena. Vangeille järjestetty koulutus on pyritty järjestämään erityisestä oppimisympäristöstä huolimatta mahdollisimman samalla tavoin kuin vankilan ulkopuolella koulutuksen järjestäjien oppilaitoksissa. Vankilaopetuksen järjestämisessä ja koulutuksen toteuttamisessa yhteistyö vankilan henkilökunnan, erityisesti vankiloiden opinto-ohjaajien kanssa on tärkeässä roolissa. Vangeilla on mahdollisuus päästä tarjolla olevaan vankilaopetuksena järjestettävään koulutukseen, mikäli he täyttävät yleiset ammatilliseen koulutukseen pääsyn edellytykset.

Ammatillisen koulutuksen uudistamista koskevan hallituksen esityksen mukaan ammatillisen koulutuksen järjestämisluvista määrättäisiin jatkossa uutena tehtävänä vankilaopetuksen tehtävästä, jota koulutuksen järjestäjien tulisi hakea. Vankilaopetusta ei ole aiemmin määrätty järjestämisluvista, vaan koulutuksen järjestäjät ovat voineet päättää vankilaopetuksen järjestämisestä. Koulutuksen järjestämistä vankilaopetuksena käytettäisiin koulutuksen rahoitusperusteena, joten tästä oikeudesta on perusteltua määrätä koulutuksen järjestämisluvista. Järjestämisluvassa päätetyllä oikeudella järjestää vankilaopetusta turvattaisiin myös vankilaopetuksen saatavuutta.

Esitetystä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa opetuksen ja koulutuksen järjestäjätahot pysyvät samoina. Voimassa olevan lain (1635/2015) mukaan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen

alaisen Vankiterveydenhuollon tehtävänä on järjestää terveysterveyst palvelut kaikille Suomen vangeille. Perusopetuslaki, lukiolaki sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttävät moniammatillista yhteistyötä. **Lakiehdotus ei vaikuttaisi muuttavan vankilaopetuksen yhteistyötahoja eikä yhteistyövelvoitteita. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja oikeusministeriö ovat sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 19/2016 vp) mukaisesti käynnistäneet yhteistyön vankien perusopetuksen kehittämiseksi.**

Lisätietoja: ylitarkastaja Kirsi Lamberg, yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto, hallitussihteeri Antti Randell, ammatillisen koulutuksen osasto

3. Koulutuksen näkökulma lastensuojelussa, toiminta koulukodeissa ja sairaalakoulujen toiminta

Sairaalaopetus

Sairaalaopetuksen järjestäminen kuuluu sairaalan sijaintikunnan järjestämisvastuulle. Sairaalaopetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppimisen ja koulunkäynnin jatkuvuuden turvaaminen sairauden ja sen hoidon aikana. Perusopetuslain 4 a §:n mukaisesti sairaalan sijaintikunnalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää sairaalassa *potilaana* olevalle oppivelvollisuusikäiselle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Sairaalaopetus on osa perusopetusta. Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen opetukseen ja takaisin lähikouluun. Perusopetuslakiin vuonna 2014 voimaan tulleilla lakimuutoksilla on pyritty selkeyttämään eri toimijatahojen vastuu- ja työnjakoa sekä moniammatillista yhteistyötä.

Sairaalaopetuksen järjestämiseen sovelletaan voimassa olevan perusopetuslain mukaisia säädöksiä. Erikoissairaanhoidossa oleva oppilas on oikeutettu maksuttomaan kuljetukseen tai riittävään avustukseen osallistuessaan perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitettuun opetukseen. Lisäksi oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista opetusta. Opetus järjestetään oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää perusopetuslain 3.2 §:n mukaista oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksen sisällöt ja tavoitteet määräytyvät opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun ja vahvistetun opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman mukaan. Sairaalaopetuksessa oleva oppilas on

oikeutettu saamaan myös opetukseen liittyviä tehostettuun tai erityiseen tukeen sekä oppilashuoltoon liittyviä palveluja perusopetukselle laadittujen opetussuunnitelman perusteiden edellyttämällä tavalla.

Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksella ei käytettävissä olevien tietojen perusteella näyttäisi olevan suoria vaikutuksia oppilaan oikeuteen saada perusopetusta myös sairaalassa potilaana ollessaan. Sairaalan sijaintikunnalla säilyy edelleen perusopetuksen järjestämisvelvollisuus. Näiden lainsäädännön velvoitteiden ja sairaalaopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen on kuitenkin varmistettava käynnissä olevassa sosiaali- ja terveystalvelu-uudistuksessa. Sairaalakoulujen rooli konsultatiivisessa, yhteistyössä osana kunnallisia ja alueellisia oppimisen ja koulunkäynnin tuen palvelujärjestelmää on turvattava.

Lisätietoja: ylitarkastaja Kirsi Lamberg, yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto

4. Lastensuojelu ja valtion koulukodit

Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppivelvollisuusikäisten lasten perusopetuksen järjestäminen on kunnan järjestämisvastuulla oleva tehtävä. Oikeus saada perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta kuuluu yhtäläisesti myös kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille ja nuorille. Perusopetuksen järjestämisestä tilanteessa, jossa lapsi on sijoitettu muuhun kuin kotikuntaansa vastaa lähtökohtaisesti lapsen kotikunnan sijasta se kunta, jossa lapsi oleskelee pysyvästi, eli tässä yhteydessä sijoituskunta (HE 252/2006 vp, s. 129-130). Kuntien lisäksi perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta voivat järjestää valtioneuvoston myöntämän luvan perusteella myös rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt sekä valtio valtioneuvoston myöntämän järjestämisluvan perusteella.

Sijoitettujen lasten opetuksen järjestämisen rahoituksen osalta opetus- ja kulttuuriministeriö täsmensi lainsäädäntöä vuonna 2013. Lainsäädäntöä lasten kotikunnan korvausvelvollisuudesta täsmennettiin, koska kaikkien sijoitettujen lasten perusopetusta ei oltu järjestetty lainsäädännön mukaisesti. Muutoksessa myötä kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle (sijoituskunnalle) tai muulle järjestämisluvan saaneelle opetuksen järjestäjälle keskimääräisten laskennallisten päiväkustannusten lisäksi myös oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneet muut kustannukset. Tällaisia kustannuksia ovat *aiheuttamisperiaatteen* mukaan muun muassa

perusopetuslain mukaisesta kuljetuksesta ja oppilaan opetuksen tuesta aiheutuneet oppilasta koskevat henkilökohtaiset kustannukset. Kustannusten tulee olla *välittömiä, välttämättömiä* ja *perusteltuja* opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi (HE 66/2013 vp).

Valtion koulukodeilla on viisi valtakunnallisesti toimivaa vaativan lastensuojelun ja perusopetuksen palveluita tuottavaa yksikköä: Limingan koulutuskeskus (Liminka), Sairilan koulukoti (Mikkeli), Sippolan koulukoti (Kouvola), Vuorelan koulukoti (Vihti, Nummela) sekä ruotsinkielistä palvelua tuottava Lagmansgården (Pedersöre). Valtion koulukotien lisäksi toimii kaksi yksityistä koulukotia: Perhekuntoutuskeskus Lauste (Turku) sekä Pohjolakoti (Muhos), joilla myös on oma perusopetuksen järjestämislupa. Oppilaita valtion koulukodeissa on yhteensä noin 150. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja valtion koulukodeissa annettavaa perusopetusta järjestämisen osalta Opetushallituksen tulosohjauksessa toimivien koulukotien tehtävänä on vastata lastensuojelun piirissä olevien vaikeimmin oireilevien lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin sekä turvata palvelut tasavertaisesti kaikille ja näin estää palveluiden ulkopuolelle jääminen.

Valtion koulukodit toteuttavat kehittämis- ja tutkimushankkeita tai ovat niissä muutoin mukana. Tavoitteena on tutkimusperustainen toiminnan kehittäminen, joka voi palvella vaativimman lastensuojelun ja siihen liittyvän erityisopetuksen kehittämistä myös laajemmin. Valtion koulukotien kouluissa opiskelee laitoksiin sijoitettujen lasten lisäksi vuosittain jonkin verran ns. reissukoululaisia – lapsia, joita ei ole sijoitettu koulukotiin, mutta jotka käyvät koulukodin koulua. Näiden lasten kohdalla on usein kyse lastensuojelun avohuollon tukitoimena tehdystä ratkaisusta, jolla pyritään turvaamaan perusopetuksen suorittaminen.

Koulukotien toiminnan erityispiirteenä on vaativan lastensuojelun sekä vaativan erityisen tuen perusopetuksen muodostama kuntouttava kokonaisuus, jossa lasten hoito, kasvatus ja opetus yhdistyvät moniammatillisessa työssä. Käytännössä kaikille koulukotien perusopetuksessa oleville lapsille on tehty erityisen tuen päätös ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Koulukotiin sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmaan perustuvat hoito- ja kasvatussuunnitelmat tukevat HOJKS. Hoito-, kasvatus- ja opetustyön kiinteä yhteys on sisäänrakennettu koulukotien päihdetyön, psykiatrisen hoidon ja perhetyön työmalleihin ja prosesseihin. Peruskoulun suorittaminen on useimpien koulukotiin sijoitettujen lasten yhtenä sijoitukselle asetettuna tavoitteena. Tämä syrjäytymisen ehkäisyn kannalta keskeinen tavoite saavutetaankin pääsääntöisesti kaikkien sijoitettujen kohdalla. Edelleen suurena haasteena kuitenkin on riittävän tuen saaminen sijoituksen jälkeen toisen asteen opintojen aikana, joka on selkeä palvelujärjestelmän kehittämisen paikka.

Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksella ei käytettävissä olevien tietojen perusteella näyttäisi olevan suoraa vaikutuksia oppilaan oikeuteen saada perusopetusta oppilaan ollessa esimerkiksi lastensuojelun asiakas. Oppilaan sijoituskunnalla on perusopetuksen järjestämisvelvollisuus. Valtion koulukodeilla ja eräillä yksityisillä toimijoilla on perusopetuksen järjestämisluvat, joihin uudistus ei aiheuta muutosta. Sen sijaan lastensuojelun ja opetuksen eriytyminen toiminnallisesti ja hallinnollisesti aiheuttaa tarpeen turvata viranomaisten tiedonkulku ja yhteistyö mahdollisimman saumattomasti.

Lisätietoja: ylitarkastaja Kirsi Lamberg, yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto

5. Opiskelijaterveydenhuollon järjestäminen

Reformiministerityöpaja linjasi 21.12.2016 YTHS:n osalta säädettäväksi, että YTHS toimisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisena ja lakisääteisenä toimijana, joka järjestää ja tuottaa kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opetus- ja kulttuuriministeriö on mukana valmisteluryhmässä, tekee hallituksen linjauksen mukaisesti esityksen korkea-asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä ja tuottamisesta ns. YTHS-mallin mukaan alkusyksyyn 2017 mennessä.

Lisätietoja: opetusneuvos Johanna Moisio, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

6. Sosiaali- ja terveysalan koulutus ja tutkimus: harjoittelut, EVO-rahoitus, yhteistyö ja koulutuksen kehittäminen

6.1.Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä; Palvelun tuottajan velvollisuudet 23 §

Opetus- ja kulttuuriministeriö kantaa huolta sote-alan harjoittelupaikkojen laadusta ja riittävydestä. Sosiaali- ja terveysalan laadukkaan osaamisen turvaamiseksi harjoittelu- ja työssäoppimispaikkojen tulee olla jatkossakin monipuolisia, mutta hallituksen esitys näyttäisi sulkevan yksityisen ja kolmannen sektorin palvelun tuottajat pois harjoittelupaikkoina. Kaikkiin sosiaali- ja terveysalan tutkintoihin, kaikilla koulutusasteilla kuuluu huomattava määrä pakollista käytännön harjoittelua, kliinistä harjoittelua tai työssäoppimista sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä.

Sosiaali- ja terveysalan ammatillisen perustutkinnon osalta haasteena on jo nyt riittävien ja laadukkaiden työssäoppimispaikkojen löytyminen. Tavoitteelliset ja ohjatut työssäoppimiset ovat kuitenkin oleellinen osa alan osaamisen hankkimista ja osoittamista aidoissa työelämäntilanteissa ja työelämän osaamisvaatimusten mukaisesti. Myös ammattikorkeakouluopinnoista varsin merkittävä osa tapahtuu käytännön harjoittelussa. Opintoihin kuuluvassa harjoittelussa opiskelijalla on mahdollisuus opiskella omien suunnitelmallisten tavoitteidensa mukaisesti sekä oikeus saada tähän harjoitteluun ohjausta. Käytännön harjoittelu on juuri se pedagoginen keino, jolla huolehditaan tulevien ammattilaisten käytännön työtaitojen laadusta ja osaamisesta. Käytännön harjoittelun järjestelyissä on tärkeää opiskelijoiden, opettajien ja työpaikoilla harjoittelusta vastaavien ohjaajien välinen yhteistyö. Vastuu tulevista työntekijöistä ja heidän osaamisestaan kuuluu näin myös työpaikoille. Siellä on huolehdittava riittävästä resursseista, osaamisesta ja paneutumisesta opiskelijoiden ohjaukseen. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon (lähihoitaja) laajuus 180 osp, jonka tulee sisältää työssäoppimista vähintään 30 osaamispistettä. Ammattikorkeakouluissa sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa harjoittelu on 75 opintopistettä, mutta terveydenhoitaja- ja ensihoitajakoulutuksessa 85 opintopistettä ja kättilökoulutuksessa jopa 120 opintopistettä. Muilla ammattikorkeakoulujen koulutusaloilla harjoittelu on suppeampaa eli n. 30 opintopistettä. Lisäksi pakollinen harjoittelu on yliopistotutkinnoissa lääketieteen lisäksi farmasiassa, hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnoissa, yhteiskuntatieteellisen alan tutkintoon kuuluvassa sosiaalityön koulutuksessa, proviisorin tutkinnossa sekä psykologian maisterin tutkinnossa (VNA 1039/2013).

Opetus- ja kulttuuriministeriö näkee, että sosiaali- ja terveyssektorin kaikilla palveluntuottajilla tulee jatkossa olla velvollisuus vastaanottaa sosiaali- ja terveydenhuollon koulutusalojen opiskelijoita kaikilta koulutusasteilta tutkintoon johtavista ja muusta opetustoimenlainsäädäntöön perustuvista koulutuksista (ammattillinen koulutus, ammattikorkeakoulutus, yliopistokoulutus). Käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä palvelun tuottajan velvollisuuksiin 23 §:ssä kuuluu ottaa vastaan vain 38 §:ssä tarkoitettuja opiskelijoita, eli vain opiskelijoita, joista maksetaan jatkossa koulutus-evoa (lääketiede, hammaslääketiede, yliopistotasoiset erikoistumiskoulutukset sosiaalityössä ja psykologiassa). Lisäksi 43 § 4 momentissa todetaan, että maakunnan liikelaitoksen palveluksessa olevat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia osallistumaan koulutus- ja tutkimustoimintaan. Vastaavaa ei säädetä yksityisten palveluntuottajien osalta.

Ministeriö ehdottaa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 23 § muutettavaksi:

6) otettava toimintayksikössä annettavaan koulutukseen ja siihen liittyvään harjoitteluun opiskelijoita, jotka suorittavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin suuntaavaa tutkintoon johtavaa koulutusta tai muuta säänneltyä koulutusta

6.2.Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä; Koulutuskorvauksista ja evo-rahoitus 38 §

Esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 38 §:n mukaan valtion varoista voisi korvata jatkossakin kustannuksia, jotka aiheutuvat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden *yliopistotasoisesta* koulutuksesta ja siihen liittyvästä käytännönharjoittelusta (nk. evo-rahoitus).

Se sijaan ammattikorkeakoulut maksoivat harjoittelupaikoille sosiaali- ja terveystalalla vuonna 2015 korvauksia ohjauksesta yhteensä noin 7.500 000 €. Tämä on ammattikorkeakouluille merkittävä kustannus ja sosiaali- ja terveystalalan erityispiirre, joka kohdistuu vain tämän sektorin koulutusvastuisiin. Harjoittelumaksuja ei ole huomioitu erikseen ammattikorkeakoulujen perusrahoituksessa. Sote-alan harjoittelumaksut ovat varsin korkeat ja lisäksi opiskelijoiden kannalta epätasa-arvoisia verrattuna yliopistosektorin tilanteeseen (esim. lääkärikoulutus). Ammattikorkeakoulujen maksamien maksujen ennallaan pitämiseen ei ole perusteita, kun tarkastellaan sote-uudistuksen kokonaisuutta tasavertaisesti korkeakoulujen ja eri koulutusasteiden välillä. **Vaihtoehtoina on valtion em. evo-koulutuskorvauksen (38§) laajentaminen myös ammattikorkeakoulusektorin harjoitteluista tapahtuvaksi**

kompensaatioksi palvelujärjestelmälle tai koko koulutuskorvausrahoitusjärjestelmän uudistaminen tässä yhteydessä.

Käytännön koulutus ja harjoitteluiden ohjaus kuuluu jatkossakin koko palvelujärjestelmälle, joten sen rahoitus olisi syytä ratkaista tässä yhteydessä kokonaisuutena. Laadukkaan harjoittelun ja työssäoppimisen turvaaminen on kaikkien yhteinen etu ja se uudistaa työelämässä tarvittavaa osaamista.

6.3.Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä; Korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyö sote-alueiden ja maakuntien kanssa

Palvelujärjestelmän ja oppilaitosten sekä korkeakoulujen yhteistyön on entisestään tiivistyttävä uudessa järjestelmässä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmisteluvaiheessa jo huomauttanut, että sote-järjestelmälakiluonnos painottaa vain yliopistoyhteistyötä, vaikka toisen asteen ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta sosiaali- ja terveysalalla ovat moninkertaisia yliopistokoulutuksen volyymiin verrattuna. **Sote-uudistuksen toteutumiseksi tarvitaan yhteistyötä koko koulutus- ja tutkimusketjun – ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulutus sekä yliopistokoulutus – kanssa. Uudistuksen tukena on hyödynnettävä sekä ammattikorkeakoulujen että yliopistojen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaamista.**

Hallituksen esityksen 15/2017 vp mukaan 15 § maakuntien on annettava asukkailleen palvelulupaus sosiaali- ja terveyspalveluista. Palvelulupauksessa maakunta asettaa tavoitteet palvelutasolle. Palvelulupauksella on pitkällä aikajänteellä vaikutuksia koulutuksen järjestämiseen, sillä se määrittää muun muassa miten eri ammattilaiset toimivat yhdessä ja millaisia ammattilaisia maakunnissa tarvitaan.

Toisaalta 16 § mukaan maakunnat tekevät yhteistyösopimuksen. Yhteistyösopimuksessa on mm. sovittava maakuntien yhteistyöstä ja työnjaosta koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan toteuttamisessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että maakuntien yhteistyösopimuksissa ei voida sopia ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen koulutustarjonnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että juuri yhteistyösopimuksilla voidaan tarkentaa työjakoa erityiskysymyksissä, sekä maakuntien välillä että korkeakoulujen kanssa. Korkeakoulujen profiloituessa on selvää, että kaikkea tarvittavaa osaamista ei löydy kaikista maakunnista tai edes kaikilta sote-alueilta.

Maakuntien ja sote-alueiden on tehtävä jatkossa laajasti yhteistyötä eri koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa, ei riitä, että yhteistyö on vain alueellista tai paikallista. Korkeakoulut profiloituvat omien painoalojensa kautta ja näin ollen erikoistuvat kukin vahvuusalueellaan.

Yhteistyösopimuksissa on siis otettava huomioon korkeakoulujen työnjako siis myös koulutuksessa (perusteluissa viitataan työnjakoon vain tutkimuksessa).

Opetus- ja kulttuuriministeriö painottaa, että koulutustarjonnasta päättäminen kuuluu jatkossakin opetus- ja kulttuuriministeriön toimivaltaan.

6.4.Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä; Yliopistotasaisen sosiaali- ja terveystieteellisen tutkimuksen rahoitus 40 §

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää edelleen 40 §:n otsikkoa epäselvänä ja harhaanjohtavana. Pykälän tai se perustelujen mukaan rahoitusta ei voi kohdentaa yliopistolle eikä kysymyksessä ole yliopiston tekemää tutkimusta, joten ministeriö esittää pykälää muutettavaksi siten, että yliopistotasainen-sana poistetaan ja pykälässä käytetään käsitettä ”sosiaali-, terveys-, ja lääketieteellinen tutkimus”.

6.5.Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen kehittäminen vastaamaan sote-uudistuksen tarpeita

Sote-uudistuksen onnistuminen edellyttää myös henkilöstön osaamisen kehittämistä, sillä muuttuviin palveluihin ja toimintatapoihin liittyy paljon uusia osaamistarpeita. Maakunnissa ja alueilla on jo käynnistetty useita osaamiseen keskittyviä hankkeita, mutta valtakunnallinen koordinaatio osaamisen kehittämisen suunnista on tähän asti puuttunut. Yhtenäistä tietoa sote-uudistuksen aiheuttamista osaamistarpeista kaivataan kipeästi erityisesti korkeakoulukentällä, mutta myös ammatillisessa koulutuksessa. Uudet osaamistarpeet tulee kartoittaa, jotta riittävä osaaminen pystytään koulutuksella varmistamaan sekä muutostilanteessa että sen jälkeen. Opetus- ja kulttuuriministeri Gråhn-Laasonen tiedotti 6.4.2017 sosiaali- ja terveysalojen koulutuksen uudistamisprosessin käynnistämisestä yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön ja kentän kanssa. Asetettavan hankkeen ja sen ohjausryhmän vastuulla on luoda tiekartta sote-uudistuksen vaikutuksista osaamisen uudistamiseen. Erityisesti kiireellinen ratkaistava asia on henkilöstön täydennyskoulutustarjonnan turvaaminen ennen sote-uudistuksen voimaantuloa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kehityksessä ei ole tällä hetkellä osoitettu sote-uudistuksen toimeenpanon täydennyskoulutukseen määrärahoja.

Lisätietoja: opetusneuvos Johanna Moisio, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

7. Tietojen saannin turvaaminen nuoria koskevassa moniammatillisessa työssä

Nuorisolain (1285/2016) 9 §:ssä säädetään nuorille suunnattujen palvelujen rakenteisiin liittyvistä tehtävistä. Lain mukaan kunnalla on oltava paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tulee toimia vuorovaikutuksessa nuorisolan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Osa nuorille palveluja tarjoavista yhteisöistä toimii useamman kunnan alueella ja vuorovaikutuksen kautta voidaan luoda yhteisiä käytänteitä. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tehtävänä on muun muassa edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta.

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) mukaan osa kunnan nykyisistä viranomaistehtävistä siirtyisi maakuntaan. Nuorisolaissa säädetyllä tavalla kunnan ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä voi olla vuorovaikutuksessa maakuntaan siirtyvien toimialojen kanssa silloin kun ne tarjoavat palveluja nuorille.

Lisätietoja: ylitarkastaja Merja Hilpinen, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto

8. Nuorten osallisuus kuntatasolla ja maakuntatasolla

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) 26¹ §:ssä *Maakunnan vaikuttamistoimielimet* esitetään, että maakuntahallitukselle säädettäisiin velvoite maakunnan nuorisovaltuuston asettamisesta ja sen toimintakyvyn huolehtimisesta. Saman säännöksen 2 momentissa säädettäisiin muun muassa maakunnan nuorisovaltuuston tehtävistä.

Nuorisolain (1285/2016) 24 §:ssä säädetään nuorten osallistumisesta, vaikuttamisesta ja kuulemisesta. Nuorisolain säännös on yhteen sovitettu kuntalain (410/2015) 26 §:n kanssa, jossa säädetään nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä.

¹ HE-tekstissä numeroinnissa virhe; pykälän numerona on 6 kun pitäisi olla 26 §.

Nuorisolaki velvoittaa kuntien ja valtion viranomaisia tarjoamaan ja järjestämään nuorille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai muulla tavoin kuulla nuoria mainituissa asioissa. Pykälässä säädetään myös, että nuoria on kuultava heitä koskevista asioista.

Nuorisolain säännös laajentaa nuorten osallistumisen, vaikuttamisen ja kuulemisen kuntien ja valtion edustuksellisen päätöksenteon toimielimien ulkopuolelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei esitä muutoksia esityksen pykäliin, mutta korostaa nuorisolain ja kuntalain merkitystä nuorten osallisuudessa kunta- ja maakuntatasolla.

Lisätietoja: ylitarkastaja Merja Hilpinen, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto

9. Nuorten työpajoissa ja ohjaamotoiminnassa nykyisin toteutuvan moniammatillisen yhteistyön tulevaisuus osana laajempaa nuorisotakuuta

Nuorisotakuusta

Hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on vähentää koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää ja edistää nuorten hyvinvointia. Hallitusohjelman nuorisotakuun kärkihankkeessa kehitetään laaja-alaisesti nuorille suunnattuja nuoriso-, ohjaus-, sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluja ja syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä nuorten tukemisessa. Lisäksi hallitus on käynnistänyt hallitusohjelmaa tukevan NEET-toimintaohjelman, jossa yhtenä toimenpiteenä on vakiinnuttaa ohjaamoiden toiminta. Toisen asteen reformissa kehitetään ammatillista koulutusta nuorisotakuuseen liittyen.

Ohjaamotoiminnasta

Ohjaamotoiminnalla tarkoitetaan matalan kynnyksen monialaista palvelua, jossa tuodaan saman katon alle nuorten palveluja tarjoavia toimijoita. Nuorisotakuun kärkihankkeen tavoitteena on, että ohjaamotoiminta olisi valtakunnallisesti kattavaa, riittävän yhdenmukaista ja vaikuttavaa. Ohjaamotoiminnan edellytyksiä luodaan maakuntauudistuksen yhteydessä lainsäädännöllä, palvelujen monialaisuutta suosivilla palveluhankinnoilla sekä eri toimijoiden hyvällä sitoutumisella kumppanuuteen ja sopimuksellisuuteen. Ohjaamoiden tuloksia ja kustannustehokkuutta arvioidaan aikaisempaa järjestelmällisemmin.

Työpajatoiminnasta

Nuorisolaissa (1285/2016) 13 § säädetään nuorten työpajatoiminnasta, sen tehtävistä ja tarkoituksesta. Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Nuori tulee työpajalle pääsääntöisesti viranomaisen tai julkista tehtävää hoitavan ohjaamana. Nuori voi myös oma-aloitteisesti hakeutua työpajalle.

Nuorten työpajatoiminnan saatavuuteen, saavutettavuuteen ja vaikuttavuuteen vaikuttavat toiminnan rahoitus, tuottajavaatimukset, toimenpiteiden sisältömäärittelyt ja nuorille maksettavat etuudet.

Maakuntalakiehdotus, lakiehdotus alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista sekä lakiehdotus rekrytointi- ja osaamispalveluista ovat muuttamassa asiakasohjausta työpajatoimintaan. Nuorten työpajatoiminnan rahoitus monikanavaista ja se on riippuvainen myös työllisyyspalvelujen rahoituksesta. Kehittämispalvelujen monituottajamalli rajaa julkisen sektorin palvelutuotannon pois palvelutuottajista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että palvelujen tuottamisen yhtiöittämisvelvoitetta ei pidä laajentaa koskemaan nuorten työpajatoimintaan. Työpajatoiminta on kunnan toimialaan kuuluvaa työllisyyttä ja väestön hyvinvointia, osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalisuutta edistävää palvelua, jonne kasvupalvelun järjestäjän tulee voida lähettää asiakas hänen osaamis- ja työllisyyspalvelutarpeensa mukaisesti.

Lisätietoja: ylitarkastaja Merja Hilpinen, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto

10. Kulttuuri- ja liikuntatoimen asema kunnan ja maakunnan rajapinnalla

Kulttuuritoimi

Maakuntalaista annetun hallituksen esityksen 6 § mukaan kulttuuri kuuluu maakunnan tehtäväälaan seuraavasti:

- alueen, sen elinkeinoelämän ja innovaatioympäristöjen kehittäminen ja rahoittaminen, näihin liittyvä koulutus ja osaamisen kehittäminen, kulttuurin edistäminen, yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen;
- kulttuuriympäristön hoito;
- maakunnallisen identiteetin edistäminen alueella yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa;
- kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja -ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista.

Kulttuurin edistämällä tarkoitetaan aineettoman tuotannon, luovan talouden ja kulttuurimatkailun edistämistä maakunnassa. Aineettomalla tuotannolla ja luovalla taloudella edistetään maakunnassa aineettoman tuotannon syntyä ja kasvua, luovan työn tekemisen edellytyksiä sekä tuotannon ja jakelun muotojen monipuolistumista. Kulttuurimatkailulla edesautetaan kulttuurimatkailun katto-ohjelman (Culture Finland) alueellista toteuttamista ja kulttuurin matkailullista tuotteistamista.

Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksenkin jälkeen kuntien vastuulle jäävät edelleen kulttuuri- ja kirjastopalvelujen järjestäminen. Ne tulee järjestää väestön etujen mukaisesti ja niihin tulee olla riittävät taloudelliset voimavarat.

Lakia kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992) tullaan uudistamaan. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetussa laissa säädetään kunnan tehtävistä ja rahoituksesta. Valtio rahoittaa kuntien kulttuuritoimintaa osana peruspalveluiden valtionosuutta.

Lain 1 §:n mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan lain 2 §:n mukaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.

Kuntien kulttuuritoiminnan toimintaympäristö on muuttunut viimeisen yli 20 vuoden aikana. Kuntien määrä on vähentynyt, keskimääräinen asukasmäärä kasvanut, taloudellinen kehitys on erilaistunut, digitalisaatio muuttanut toimintaa sekä kunnan eri sektoreiden ja kuntien välinen yhteistyö lisääntynyt.

Samaan aikaan, kun kuntakentällä on tapahtunut muutoksia, kulttuurin merkitys on lisääntynyt paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Kulttuuripalveluiden nähdään lisäävän asukkaiden hyvinvointia, osallistumista, aktiivisuutta sekä kuntien elinvoimaa ja vetovoimaisuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei esitä muutoksia esityksen pykäliin, mutta toteaa edellisen perusteella, että lakia kuntien kulttuuritoiminnasta ollaan uudistamassa ja tavoitteena olisi aloittaa kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistaminen alkukesästä 2017, lakiesitys tulisi eduskunnan käsittelyyn 2018 ennen kesälomia.

Liikuntatoimi

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä maakunnalle kunnalle jää edelleen vastuu asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä Liikunta on yksi keskeinen terveyttä ja hyvinvointia edistävä tekijä. Uudistuksessa myös liikunnan edistämisessä päävastuu säilyy kunnalla (liikuntalaki 390/2015, 2§, 5§).

Maakuntahallinto ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun uudistus tuo kunnan toimintaan ja tähän terveyden ja hyvinvoinnin edistämistehtävään liikunnan avulla muutoksia, jonka myötä olemassa olevat rakenteet ja yhdyspinnat kunnan liikuntapalvelujen ja sosiaali- ja terveystalouden välillä muuttuvat. Liikunta tulee integroida sosiaali- ja terveydenhuollon osalta maakuntauudistukseen saumattomien liikuntapalveluketjujen mahdollistamiseksi.

Kunnan ja maakunnan välinen yhdyspinta luodaan sopimalla selkeä tehtävien ja vastuiden jako. Tällä tarkoitetaan, että sote-palveluissa asiakkaat tavoitetaan ja ohjataan eteenpäin, sote-palvelut tai kunnan liikuntatoimi itse järjestää liikuntaneuvonnan ja kunta järjestää liikuntapalvelut. Haastavuutensa työnjaolle tuo rahoitus ja siitä sopiminen. Maakuntalain mukaan maakunnan ja sen alueen kuntien on neuvoteltava valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi keskeisiä maakuntien ja kuntien yhteisiä tehtäviä.

Liikuntaneuvonta on keskeinen keino terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta liian vähän liikkuvien ihmisten ohjaamisessa säännölliseen liikuntaan. Liikuntaneuvonta on yksilöön kohdistuvaa,

terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ammattilaisen antamaa ohjausta liikunnalliseen elämäntapaan. Liikuntaneuvonta on prosessi, jonka tavoitteena on erityisesti terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta liian vähän liikkuvien ihmisten saaminen säännöllisen liikunnan harrastajiksi. Palveluketjuun sisältyy: 1) Asiakkaan tavoittaminen ja tunnistaminen, 2) Liikunnan ja liikunnallisen arjen puheeksi ottaminen, 3) Ohjaaminen palvelujen pariin (ohjautuminen), 4) Liikunta- ja elintapaneuvontapalvelu (sisältää useita tapaamisia ja yhteydenottoja liikuntaneuvojan kanssa) ja 5) Ohjaaminen kunnan/alueen matalankynnyksen liikuntapalvelujen ja omatoimisen liikunnan pariin.

Liikuntaneuvonnan palveluketjun toimivuus edellyttää terveydenhuollon ja liikunnan ammattilaisten tiivistä yhteistyötä sekä paikallisten yhdistysten ja muiden harrastetoimintaa järjestävien tahojen toiminnan kehittämistä ja linkittämistä osaksi kunnallista palveluketjua. Tällä hetkellä ammattimainen liikuntaneuvonta toteutuu noin sadassa kunnassa. Käytännöt ovat kirjavia, sillä osassa kuntia liikuntaneuvonnan palveluketju toimii liikuntatoimen hallinnoimana ja sosiaali- ja terveystoimi on mukana vahvana kumppanina. Joissain kunnissa sosiaali- ja terveystoimi on ottanut vastuun ja liikuntatoimen rooli on ainoastaan toimia liikuntapalvelujen järjestäjänä. Kolmas variaatio on se, että liikuntaneuvojat on palkattu sairaanhoitopiiriin palvelukseen. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä jokaisessa kunnassa on mietittävä liikuntaneuvonnan palveluketju uudelleen yhdessä maakunnan toimijoiden kanssa. Tämä on haaste, mutta myös mahdollisuus kehittää liikuntaneuvonnan palveluketjua.

Parhaimmillaan liikuntaneuvonnan palveluketju toimii, kun sekä kunnassa että maakunnassa palvelulla on henkilötason vastinpari. Työnjaossa on olennaista varmistaa myös osaaminen: Sote-palveluissa puheeksi ottaminen ja asiakkaan tarpeiden tunnistaminen ja liikuntapalveluissa oikeanlaisen liikunnanohjauksen järjestäminen vaativat osaamista. Liikuntaneuvonta on yksilökohtaista, usein moninaisiin asiakkaan tarpeisiin vastaavaa palvelua, mutta sitä voidaan järjestää myös ryhmämuotoisena esimerkiksi tules-oireisille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei esitä muutoksia esityksen pykäliin, mutta korostaa selkeän tehtävänjaon merkitystä kuntien ja maakuntien tehtävien ja vastuiden jaossa ja toteaa, että liikunta terveyttä ja hyvinvointia edistävänä tekijänä edellyttää terveydenhuollon ja liikunnan ammattilaisten tiivistä yhteistyötä.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Merja Niemi, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, ylitarkastaja Merja Hilpinen, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, ylitarkastaja Sari Virta, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto

